

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-8-72-15>
УДК 373.3+373.29

Макаревич А.В., Лимар Ю.М.

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Анотація. Стаття присвячена проблемі наукової розробки оптимальних психолого-педагогічних умов підготовки дітей до навчання у Новій українській школі. На основі аналізу основних нормативних документів у галузі дошкільної та початкової освіти (Державний стандарт початкової освіти, Базовий компонент дошкільної освіти, Інструктивно-методичні рекомендації «Щодо організації діяльності закладів освіти, що забезпечують здобуття дошкільної освіти у 2019/2020 навчальному році», освітні програми «Дитина у дошкільні роки», «Дитина», «Впевнений старт») і співставлення їх із стратегічними положеннями Нової української школи доведено необхідність наукового обґрунтування та запровадження ідеї трансформації і якісного оновлення процесу підготовки дошкільників до наступного життєвого етапу згідно з сучасними тенденціями в загальній освіті. Визначено пріоритетні напрями вдосконалення навчально-розвивальної роботи закладів дошкільної освіти стосовно підготовки вихованців до навчання у шкільних умовах. Сформульовано низку психолого-педагогічних умов підготовки дітей до навчання у Новій українській школі.

Ключові слова: Нова українська школа, підготовка дітей до навчання, психолого-педагогічні умови, сталий розвиток, педагогіка емпowerменту, педагогіка партнерства.

Makarevych Anastasiya, Lymar Julia

T.H. Shevchenko National University "Chernihiv Colehium"

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE PREPARATION OF CHILDREN FOR STUDY IN A NEW UKRAINIAN SCHOOL AS A SCIENTIFIC PROBLEM

Summary. The article is devoted the problem of scientific development of optimum psychological and pedagogical conditions of preparation of children to the studies at the New Ukrainian School. On the basis of comparative analysis of basic normative documents from sphere of pre-school education (State standard of primary education, Basic component of Ukrainian pre-school education, Instructional and methodical recommendations "In relation to organization of activity of establishments of education, that provide the receipt of preschool education in 2019/2020 school years", educational programmes "A child in preschool years", "A child", "Sure start") at their development and comparison of them with strategic positions of the New Ukrainian School the necessity of scientific ground and introduction of idea of transformation and high-quality update of process of preparation of under-fives is well-proven to the next vital stage in obedience to modern tendencies in general education. It is noted that the priority in preparing children for studying at the New Ukrainian School is first of all the psychological readiness and vital competence of the senior preschoolers. In accordance with it certainly priority directions of improvement educational and developing activity of establishments of pre-school education on preparation of pupils to the studies at school terms such as an educational process, built on principles of partner cooperation and collaboration between the grown man and a child and directed above all things on achievement of social-meaningful results, is personality oriented, realization of principles of conception of steady development by introduction of pedagogics of empowerment and forming for the children of the proper system of values and methods to operate during subsequent life. The indicated features does extraordinarily actual a requirement in scientific development of considerable circle of questions of introduction of new educational standards in Ukraine. A row is formulated psychological and pedagogical conditions of preparation of children to the studies at the New Ukrainian School.

Keywords: a New Ukrainian School, the preparation of children for study, psychological and pedagogical conditions, steady development, pedagogics of empowerment, pedagogics of partnership.

Постановка проблеми. Актуалізація проблем сучасної української школи, зумовлена трансформаційними процесами у суспільно-політичній, економічній, культурно-духовній та особистісній сферах. Вона полягає передусім у переосмисленні змісту та характеру взаємодії усіх ланок освіти, у тому числі дошкільної та початкової. Складний і нелінійний характер питань, що стосуються наступності в навчанні та розвитку дитини, незаперечність факту значущості та системності освіти з раннього віку вирішальним чином визначають стратегію освітніх реформ в Україні. У цьому контексті проблема наукового обґрунтування психолого-педагогічних умов підготовки дітей до навчання у Новій українській школі набуває новітнього звучання насамперед в силу того, що запровадження Кон-

цепції Нової української школи спонукає педагогів дошкільної ланки освіти «перезавантажувати» зміст своєї професійної діяльності відповідно до її вимог, що тягне за собою необхідність оволодіння інноваційними педагогічними технологіями, методиками та засобами навчання й виховання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Огляд наукового доробку останніх років вітчизняних фахівців з питань дошкільної освіти дає змогу дійти висновку про практичну відсутність більш-менш розроблених та теоретично обґрунтованих психолого-педагогічних умов підготовки дітей до навчання саме у Новій українській школі. Попри це зазначимо, що на сьогодні вказана проблема побіжно репрезентована: 1) у публікаціях, присвячених загальним аспектам наступності дошкільної та початкової ланок освіти, а також 2) у контексті

загальнотеоретичного осмислення основних завдань, що стоять перед Новою українською школою. Перша група публікацій включає в себе наукові рефлексії Г. Беленької, Н. Гавриш, В. Палійчук, Т. Пантюк, Л. Пісоцької, Г. Степаненко, де знайшли своє відображення питання самоцінності дошкільного дитинства, деякі питання підготовки дитини до школи та її суспільно-педагогічні детермінанти, психічні фактори наступності дошкільної та початкової освіти, ключові чинники особистого зростання старшого дошкільника тощо. Предметом дослідження другої групи публікацій виступають здебільшого сама проблема наступності дошкільної та початкової освіти в її сутнісних (Т. Фадеева), світоглядних (І. Бех), діагностично-прогностичних (О. Половіна, І. Липчевська), філософських (Л. Шабаєва) та інших вимірах.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри зростаючу кількість наукових публікацій з проблем наступності дошкільної та початкової ланки освіти в Україні, проблема обґрунтування психолого-педагогічних умов підготовки дітей до навчання у Новій українській школі постає як абсолютно нова як у теоретичному, так і методичному аспектах.

З огляду на це, метою статті є з'ясування сутності загальних психолого-педагогічних умов підготовки дошкільників до навчання в умовах реалізації Концепції Нової української школи.

Виклад основного матеріалу. Пріоритет знанневої парадигми, яка ще донедавна була провідною у підготовці людини до дорослого життя, в сучасних умовах динамічного, технологізованого, інформатизованого, глобалізованого світу втрачає свій сенс і ціннісне значення. На зміну йому приходить діяльнісна парадигма, згідно з якою виключна значущість готових знань постає вже не такою очевидною, натомість перевага віддається передусім навичкам, вмінням, компетентностям особистості. На цьому наголошується як у дослідженнях сучасних науковців [6; 10; 15; 17; 20], так і в державних документах, які відображають стратегічні засади розвитку освіти [1; 7; 8; 9; 13; 16]: «Сучасний світ складний. Дитині недостатньо дати лише знання. Ще важливо навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці» [16].

Ми погоджуємося з думкою дослідниці С. Яценко про те, що «реальні результати реформ можна буде оцінити, проаналізувавши рівень компетентності тих, хто сьогодні перебуває на стадії дошкільного дитинства» [22, с. 77]. Адже саме у цьому віковому періоді сконцентровані найбільші потенційні сили духовного, інтелектуального, фізичного, психічного, соціального розвитку особистості. Між тим українські фахівці галузі дошкільної освіти змушені працювати в умовах неузгодженості програм школи та закладів дошкільної освіти. Тому повернення до концепції неперервної освіти протягом усього життя, системності й водночас послідовності розгортання процесів навчання, виховання, розвитку та соціалізації постає як необхідна засаднича умова впровадження Концепції Нової української школи.

Разом з тим важливо зазначити, що у нормативній базі дошкільної ланки освіти вже близько

5–8 років відображаються деякі поступальні кроки у даному стратегічному напрямі. Про це може свідчити аналіз відповідних правових документів, інформаційно-методичних рекомендацій Міністерства освіти і науки України та освітніх програм для дітей дошкільного віку у їх співставленні з основними положеннями Концепції Нової української школи.

Так, у комплексній освітній програмі «Дитина в дошкільні роки» (2010 р.) визначалося метою «забезпечити повноцінний фізичний, соціальний, пізнавальний та естетичний розвиток особистості дитини дошкільного віку», а також «полегшити входження у Всесвіт і розвинути її внутрішні сили та духовний потенціал» [9, с. 6]. Основними завданнями даної програми було названо «озброєння дитини наукою життя; формування базисних характеристик; забезпечення можливості «єдиного старту» для дітей старшого дошкільного віку; створення єдиного освітнього середовища, що сприяє перспективності, наступності та спадкоємності між дошкільним навчальним закладом і початковою школою» [9, с. 6]. У таких формулюваннях разом із певною часткою декларативності усе ж прослідковується магістральний вектор реформування дошкільної освіти у напрямі до гармонізації усіх сфер життєдіяльності дошкільника й паралельно – до їх максимального розвитку згідно з віковими можливостями дитини. Між тим у цій Програмі усереднюються індивідуальні особливості вихованців (декларування можливості «єдиного старту») і не враховується те, що кожна дитина в силу типу сімейного виховання, стану здоров'я, генетичного складу тощо має власний «темпоритм» розвитку, а відтак «єдиний старт» у шкільне життя (у психологічному розумінні) по суті неможливий.

Більш виразне наближення до провідних положень Концепції Нової української школи в контексті питання про підготовку дітей до навчання спостерігається у Базовому компоненті дошкільної освіти (2012). Про це свідчить те, що серед засад даного нормативного документа названо «пріоритет повноцінного проживання дитиною сьогодення у порівнянні з підготовкою до майбутнього етапу життя», тобто навчання у школі [1, с. 4]. У такий спосіб фактично визначається необхідність врахування індивідуальних можливостей кожної дитини і зосередженості розвивально-виховної роботи у закладі дошкільної освіти на вирішенні актуальних для даної вікової групи вихованців проблем.

Також Базовим компонентом дошкільної освіти визначено, що підготовка дітей до школи «має відповідати вимогам та критеріям оцінки дошкільної зрілості дитини» [1, с. 5]. Така підготовка передбачає фізичний, емоційний, пізнавальний і особистісний розвиток дитини, готовність до взаємодії з довколишнім світом, розвиток специфічних видів діяльності дошкільників, які є фундаментальними для дошкільного дитинства та визначають і забезпечують адаптацію дитини до нового соціального статусу – школяра. Як бачимо, вже з 2012 року заклади дошкільної освіти у своїй діяльності принаймні з нормативної точки зору отримали можливість у своїй роботі рухатися по шляху, який повністю відповідає стратегії Нової української школи.

Крім того, характеристиками дошкільної зрілості дитини та її психологічної готовності до систематичного навчання у школі Базовим компонентом дошкільної освіти визначено такі, як: «сформованість самосвідомості, адекватної ідентифікації себе зі своїм «Я», уміння співвідносити свої бажання, можливості та прагнення до здійснення мети діяльності, здатність уявляти себе в минулому, теперішньому, майбутньому часі, орієнтуватись у своїх основних правах і обов'язках» [1, с. 5], що також відповідає сучасним запитам суспільства в освітній галузі.

Згідно із Законом України «Про дошкільну освіту» та вимогами Базового компонента дошкільної освіти щодо рівня розвиненості, вихованості, навченості дітей дошкільного віку, у 2013 році під керівництвом Б. Жебровського було розроблено Програму розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» [18]. Її особливістю стало те, що питання підготовки дітей до школи розглядалося у контексті «різної періодичності, тривалості охоплення дітей організованими освітніми впливами в умовах тієї чи іншої форми здобуття дошкільної освіти» [18, с. 5]. Це спонукало авторів до диференціації обсягів розвивальних, виховних, навчальних завдань освітньої роботи з дітьми старшого дошкільного віку. Методологічними засадами програми «Впевнений старт» визначено особистісно орієнтований, інтегрований, компетентнісний та діяльнісний підходи до розвитку, виховання та навчання дошкільників, що стало ще одним кроком у напрямі наукового обґрунтування психолого-педагогічних умов підготовки дітей до навчання у Новій українській школі.

Своєрідним продовженням стратегічної лінії реформування першої ланки освіти стала і Програма «Дитина» (2016), особливістю якої є свідомо «дешколяризація» дошкільної освіти (В. Огнев'юк), метою якої є насамперед всебічний розвиток дітей, а не цілеспрямована підготовка їх до школи. Автори програми підкреслюють, що «важливішим є розвиток інтересу дитини до пізнання, активності, допитливості, формування емоційного досвіду, відкритості до взаємодії й спілкування з оточуючим світом, ініціативності, готовності до експериментування, відповідальної самостійності, впевненості у власних можливостях, ціннісним ставленням до себе та оточуючого світу» [8, с. 4].

На сьогодні в Інструктивно-методичних рекомендаціях Міністерства освіти і науки на 2019/2020 роки на досить високому рівні конкретизації прописані положення, реалізація яких у роботі закладів дошкільної освіти, на наш погляд, дозволить сформувати якісно нові психолого-педагогічні умови підготовки дошкільнят до навчання у Новій українській школі й тим самим позитивно й оновлювально вплинути на організаційні, методичні та практичні аспекти професійної діяльності освітян дошкільної ланки освіти. Виокремимо найбільш важливі з них.

Освітній процес в умовах закладу дошкільної освіти повинен будуватися як «цілісний процес взаємодії дорослих і дітей, який розвивається в часі та в рамках певної системи» [12]. Маючи особистісно-орієнтований характер, він має бути спрямований на досягнення соціально-значущих результатів, а саме – набуттю життєвої компе-

тентності, розвитку базових якостей особистості в різних видах діяльності. Специфічними рисами такого освітнього процесу визначено:

а) опосередкований характер навчання (а не прямий, традиційний);

б) спільна діяльність дитини і дорослого, адекватна можливостям дітей дошкільного віку;

в) обов'язкове знання і врахування педагогом вікових та психологічних особливостей дітей, їхніх індивідуальних можливостей та потреб, гнучке і варіативне застосування ним форм та видів організації освітнього процесу;

г) використання педагогом ігрових та проблемно-навчальних ситуацій, інформаційно-комунікаційних та комунікативних технологій, проектної діяльності;

д) продумування найбільш вдалих форм і методів організації освітнього процесу, під час яких діти могли б. з одного боку працювати індивідуально, а з іншого – працювати разом, проявляти ініціативу, радитися один з одним, допомагати;

е) метою проектування діяльності вихованців має бути не лише набуття і розширення їхніх знань, але й розвиток уваги й поваги один до одного, до дітей іншого віку, до дорослих, вміння висловлювати свої думки, слухати й поважати думки інших тощо.

Основним акцентом спеціально організованої навчально-пізнавальної діяльності має бути *партнерська взаємодія дорослого з дітьми*, під якою розуміють:

а) «включеність вихователя у запропоновану діяльність нарівні з дітьми»;

б) «добровільне приєднання дошкільнят до діяльності (без психічного і дисциплінарного примусу)»;

в) «залучення батьків (або законних представників) дітей до освітнього процесу»;

г) «вільне спілкування і переміщення дітей під час діяльності (педагог має передбачати організацію відповідного розміщення навчально-дидактичних матеріалів у просторі групового приміщення чи іншої території закладу дошкільної освіти)»;

д) «залучення батьків до освітнього процесу»;

е) «гнучкість у завершенні певної роботи дітьми (кожен працює у своєму темпі)»;

е) «впровадження у роботу закладів дошкільної освіти технології формування у дошкільників соціально доцільної поведінки» [12].

Основними принципами партнерської взаємодії виступають: відповідальність, взаємовигідність, відкритість, добровільність, унормованість, різноманітність застосовуваних технологій.

Як Концепція Нової української школи, так і репрезентовані Інструктивно-методичні рекомендації [12] містять у собі й глобалізаційну складову інноваційних кроків у реформуванні освіти в Україні, яка носить назву «*освіта для сталого розвитку*». Зазначається, що такі елементи стратегії Нової української школи, як «особистісно-орієнтована модель навчання, розвиток критичного мислення у дітей, інтеграція освітніх напрямків та педагогіка партнерства повністю відповідають концепції сталого розвитку, яка, у свою чергу, ґрунтується на принципах *педагогіки емпowerменту* (від англ. *empowerment* – розширення прав і можливостей, надання людині

мотивації, внутрішніх сил й натхнення до дії). Призначення останньої полягає не в звичайному інформуванні про предмет навчання, позаяк це не може гарантувати переходу від слів до дії, а у формуванні й автоматизації навичок чинити саме так, а не інакше. Інформація при цьому має лише надихати того, хто вчиться, допомагати засвоювати дію, яку він опановує.

Концепція сталого розвитку у її сучасному розумінні передбачає єдність трьох основних складових – економічної стабільності, екологічної цілісності та соціального благополуччя. Відтак для забезпечення сталого розвитку загальними завданнями дошкільної освіти, у тому числі й підготовки дітей дошкільного віку до наступного етапу свого життя, є створення умов для:

– формування у дітей початкових уявлень про дії та поведінку, що орієнтовані на сталий розвиток, необхідних для свідомого вибору способу власного життя;

– усвідомлення старшими дошкільниками необхідності збереження ресурсів Землі та особистої причетності до майбутнього суспільства і природи;

– розвиток у дітей звичок і моделей поведінки, що відповідають сталому розвитку бажання діяти в цьому напрямі [12].

На етапі підготовки до навчання у Новій українській школі показниками успішного розвитку дітей у цій сфері визначаються: свідоме і відповідальне виконання дитиною певних дій; розвиток звичок щодо гармонізації суспільних відносин, економічно та екологічно доцільної поведінки, культури ресурсозбереження; розвинена здатність здійснювати дослідження і самооцінку та самоконтроль своєї поведінки.

Як бачимо, на сучасному етапі розвитку українського суспільства дошкільна освіта в Україні має великий шанс збагатитися новими ідеями, методологіями та методиками, які відповідають світовим тенденціям та викликам і здатні

підготувати дітей до успішної самореалізації як у навчанні, так і в подальшому житті. Адже, як зазначають автори збірника «Дитина у сучасному соціопросторі», «ми помилково захопилися підготовкою до школи, розуміючи її лише як оволодіння інтелектуальними уміннями, між тим втрачаючи важливий час для закладки духовного фундаменту дитячої свідомості» [9, с. 206].

Висновки та пропозиції. Узагальнюючи вище зазначене, ми доходимо висновку про необхідність розробки, наукового обґрунтування та апробації оптимальних психолого-педагогічних умов підготовки дітей до навчання у Новій українській школі, серед яких попередньо пропонуємо включити наступні: 1) оновлений і якісно удосконалений зміст дошкільної освіти, заснований на формуванні широкого кола компетентностей, потрібних для успішного навчання в сучасній школі; 2) наскрізний процес виховання й навчання у контексті ідей сталого розвитку, педагогіки емпатуерменту та ненасильства; 3) партнерська взаємодія усіх учасників освітньо-розвивального процесу; 4) особистісно-орієнтована, дитиноцентрована педагогіка; 5) сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для підготовки дошкільників до шкільного навчання; 6) стимулювання суб'єктності дитини з метою формування її психологічної готовності до навчання в нових умовах; 7) навчання дитини проектуванню як активно-пошуковій діяльності в умовах вибору; 8) сприяння формуванню у дошкільників мотивації до дій і моделей поведінки, орієнтованих на сталий стиль життя; 9) спеціально організована навчально-пізнавальна діяльність, яка сприяє тому, щоб дитина отримувала доступний віку обсяг інформації та практично засвоювала важливі уміння та навички в межах цієї інформації, опановувала систему моральних цінностей, отримувала життєвий соціальний досвід спілкування та доречної поведінки тощо.

Список літератури:

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / наук. кер. А.М. Богуш. Київ, 2012. 26 с.
2. Бех В.П. Планетарна особистість у контексті концепції «Нової української школи». *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2017. Вип. 3. С. 60–67.
3. Бельська Г. Вплив ідей Нової української школи на зміст діяльності педагогів закладів дошкільної освіти. *Освітній простір України*. 2018. Вип. 12. С. 7–14.
4. Вітюк В.В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». *Педагогічний пошук*. 2017. № 2. С. 3–6.
5. Гірний О.І. На чому будувати теорію виховання для «нової української школи». *Філософія освіти*. 2017. № 2. С. 98–114.
6. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. *Урядовий кур'єр*. 2018. № 38. 43 с.
7. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк ; наук. ред.: Г.В. Бельська, М.А. Машовець. Київ, 2016. 304 с.
8. Дитина в дошкільні роки: комплексна освітня програма / наук. кер. К.Л. Крутій. Запоріжжя, 2016.
9. Дитина у сучасному соціопросторі : навч. посібник / за ред. Т.О. Піроженко. Київ–Кіровоград, 2014. 272 с.
10. Елькін М., Батарейна І. Формування цінностей дошкільнят та учнів в умовах реалізації Концепції Нової української школи. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка*. 2018. № 1. С. 70–77.
11. Завалевський Ю. Сутність професійної компетентності вчителя в реалізації Концепції Нової української школи. *Нова педагогічна думка*. 2017. № 1. С. 11–15.
12. Інструктивно-методичні рекомендації «Щодо організації діяльності закладів освіти, що забезпечують здобуття дошкільної освіти у 2019/2020 навчальному році» : додаток до листа МОН України від 02.07.2019 № 1/9-419. URL: <https://www.pedrada.com.ua/news/4954-metodichn-rekomendats-shchodo-organzats-dyalnost-zakladv-doshklno-osvti-u-20192020> (дата звернення: 20.08.2019)
13. Кіндрат І.Р. Інтеграційні засади побудови освітнього процесу в сучасному дошкільному навчальному закладі. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2012. № 22(257). С. 114–120.
14. Марчук І. Компетентісно зорієнтовані технології розвитку особистості в контексті Нової української школи. *Нова педагогічна думка*. 2016. № 4. С. 22–26.

15. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Н.М. Бібік. Київ, 2017. 206 с.
16. Онопрієнко О.В. Нова українська школа: актуальності модернізації початкової загальної освіти. *Проблеми сучасного підручника*. 2017. Вип. 19. С. 244–252.
17. Половіна О.А., Ліпчевська І.Л. Наступність дошкільної освіти та Нової української школи: реалії та перспективи. *Інноватика у вихованні*. 2018. Вип. 7(1). С. 203–214.
18. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» / О.О. Андриєтті, О.П. Голубович, О.П. Долинна та ін. ; наук. кер. проекту Б.М. Жебровський. Тернопіль : Мандрівець, 2013. 104 с.
19. Унгурян І.К. Формування гуманних взаємовідносин педагога та учня як складова педагогіки партнерства нової української школи. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2017. Вип. 4. С. 330–335.
20. Харченко О.В. Нова українська школа: завдання і перспективи. *Постметодика*. 2016. № 2. С. 2–17.
21. Шабаєва Л.М. Нова українська школа: філософські основи обґрунтування. *Гілея: науковий вісник*. 2017. Вип. 125. С. 349–352.
22. Яценко С. Наступність дошкільної та початкової освіти крізь призму концепції Нової української школи. *Молодь та ринок*. 2018. № 9. С. 76–80.

References:

1. Bekh V.P. (2017). Planetarna osobystist u konteksti kontseptsii «Novoi ukrainskoi shkoly» [Planetary personality in the context of conception “New Ukrainian School”]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*, issue 3, pp. 60–67. (in Ukrainian)
2. Bibik N.M. (ed.) (2017). Nova ukrainska shkola : poradnyk dlia vchytelia [New Ukrainian School : an adviser for teacher]. Kyiv. (in Ukrainian)
3. Bielienska H.V., Mashovets M.A. (ed.) (2016). Dytyna: Osvitnia programa dlia ditey vid 2 do 7 rokiv [A Child: Educational programme for children 2-7 years]. Kyiv : Kyivskii universytet imeni B. Hrinchenka. (in Ukrainian)
4. Bielienska H. (2018). Vplyv idei Novoi ukrainskoi shkoly na zmist diialnosti pedahohiv zakladiv doshkilnoi osvity [The influence of ideas of New Ukrainian School on the content of activity of the teachers of pre-school educational institutions]. *Osvitnii prostrir Ukrainy*, issue 12, pp. 7–14. (in Ukrainian)
5. Bohush A.M. (ed.) (2012). Bazovyi komponent doshkilnoi osvity Ukrainy [Basic component of Ukrainian pre-school education]. Kyiv. (in Ukrainian)
6. Derzhavnyi standart pochatkovoї osvity: zatv. postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 liutoho 2018 r. № 87 [State standard of primary education]. *Uriadovyi kurier*, no. 38. (in Ukrainian)
7. Elkin M., Batareina I. (2018). Formuvannia tsinnosti doshkilniat ta uchniv v umovakh realizatsii Kontseptsii Novoi ukrainskoi shkoly [A forming of values of pre-school children and students in the condition of implementation of Conception of New Ukrainian School]. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Seriya : Pedahohika*, no. 1, pp. 70–77. (in Ukrainian)
8. Hirnyi O.I. (2017). Na chomu buduvaty teoriiu vykhovannia dlia «novoi ukrainskoi shkoly» [On what to build the theory of education for “New Ukrainian School”]. *Filosofia osvity*, no. 2, pp. 98–114. (in Ukrainian)
9. Iatsenko S. (2018). Nastupnist doshkilnoi ta pochatkovoї osvity kriz pryzmu kontseptsii Novoi ukrainskoi shkoly [The following of preschool and primary education through the prism of conception of New Ukrainian School]. *Molod ta rynek*, no. 9, pp. 76–80. (in Ukrainian)
10. (2019). Instruktyvno-metodychni rekomendatsii «Shchodo orhanizatsii diialnosti zakladiv osvity, shcho zabezpechuiut zdobuttia doshkilnoi osvity u 2019/2020 navchalnomu rotsi» [Instructional and methodical recommendations “In relation to organization of activity of establishments of education, that provide the receipt of preschool education in 2019/2020 school years”]. Available at: <https://www.pedrada.com.ua/news/4954-metodychn-rekomendats-shchodo-organzats-dyialnost-zakladv-doshkln-o-sviti-u-20192020> (accessed 20 August 2019).
11. Kharchenko O.V. (2016). Nova ukrainska shkola: zavdannia i perspektyvy [New Ukrainian School: tasks and prospects]. *Postmetodyka*, no. 2, pp. 2–17. (in Ukrainian)
12. Kindrat I.R. (2012). Integratsiini zasady pobudovy osvitnoho protsesu v suchasnomu doshkilnomu navchalnomu zakladi [Integrative principles of building of educational process at the modern pre-school educational establishment]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka*, no. 22(257), pp. 114–120. (in Ukrainian)
13. Krutii K.L. (ed.) (2016). Dytyna v doshkilni roky : kompleksna osvitnia programa [A child in preschool years]. Zaporizhzhia: TOV “LIPS” LTD. (in Ukrainian)
14. Marchuk I. (2016). Kompetentnisno zorientovani tekhnologii rozvytku osobystosti v konteksti Novoi ukrainskoi shkoly [Competentni orientated technologies of personal development in the context of New Ukrainian School]. *Nova pedahohichna dumka*, no. 4, pp. 22–26. (in Ukrainian)
15. Onopriienko O.V. (2017). Nova ukrainska shkola: aktualitety modernizatsii pochatkovoї zahalnoi osvity [New Ukrainian School: actual moments of modernization of primary general education]. *Problemy suchasnoho pidruchnyka*, issue 19, pp. 244–252. (in Ukrainian)
16. Pirozhenko T.O. (ed.) (2014). Dytyna u suchasnomu sotsioprostorii [A child in modern social space]. Kyiv–Kirovohrad : “Imeks-LTD”. (in Ukrainian)
17. Polovina O.A., Lipchevska I.L. (2018). Nastupnist doshkilnoi osvity ta Novoi ukrainskoi shkoly: realii ta perspektyvy [Following of preschool education and New Ukrainian School: realities and prospects]. *Innovatyka u vykhovanni*, issue 7(1), pp. 203–214. (in Ukrainian)
18. Shabaieva L.M. (2017). Nova ukrainska shkola: filosofski osnovy obruntuvannia [New Ukrainian School: philosophical bases of grounding]. *Hileia: naukovyi visnyk*, issue 125, pp. 349–352. (in Ukrainian)
19. Unhurian I.K. (2017). Formuvannia humannykh vzaiemovidnosyn pedahoha ta uchnia yak skladova pedahohiky partnerstva novoi ukrainskoi shkoly [Forming of humane mutual relations between teacher and student as a constituent of pedagogics of partnership of New Ukrainian School]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*, issue 4, pp. 330–335. (in Ukrainian)
20. Vitiuk V.V. (2017). Hotovnist pedahohiv do zmin v umovakh realizatsii Kontseptsii «Nova ukrainska shkola» [Teachers’ readiness to changes in conditions of implementation of the Concept “New Ukrainian School”]. *Pedahohichniy poshuk*, no. 2, pp. 3–6. (in Ukrainian)
21. Zavalevskiy Yu. (2017). Sutnist profesiinnoi kompetentnosti vchytelia v realizatsii Kontseptsii Novoi ukrainskoi shkoly [An essence of teacher’s professional competence in implementation of Conception of New Ukrainian School]. *Nova pedahohichna dumka*, no. 1, pp. 11–15. (in Ukrainian)
22. Zhebrovskiy B. (ed.) (2013). Programa rozvytku ditei starshoho doshkilnoho viku [The Programme of development of children of senior pre-school age “Sure start”]. Ternopil : Mandrivets. (in Ukrainian)